

Dorovský, Ivan

Andrićovo dílo v Československu (v České republice)

In: *Dialogy o slovanských literaturách : tradice a perspektivy*. Dohnal, Josef (editor); Zelenka, Miloš (editor). 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012, pp. 85-93

ISBN 9788021058507

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/132773>

Access Date: 07. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ANDRIĆOVO DÍLO V ČESKOSLOVENSKU (V ČESKÉ REPUBLICĚ)

Ivan Dorovský (Brno)

Абстракт:

В настоящей статье рассматривается проникновение и рецепция произведений Иво Андрича, автор указывает на отдельные переводы его книг на чешский язык и на их оценку литературной наукой и критикой. Он также следит за тем, как представлен Иво Андрич в чешских и словацких литературных лексиконах и энциклопедиях.

Ключевые слова: Иво Андрич, роман, повесть, поэзия, культурная среда, рецепция, чешский, словацкий, перевод, переводчики, литературный, исторический

Česko-slovensko-jihoslovenské kulturní, politické a hospodářské styky prodělaly ve svém tisíciletém vývoji několik různě dlouhých a rozličně pestřých období: od nejstaršího cyrilometodějského a postcyrilometodějského období, které je spjaté s činností slovanských apoštolů Cyrila a Metoděje, jejich žáků a následovníků, přes osvícensko-obrozenská desetiletí, spojená s vědeckou, literární, sběratelskou, lexikografickou a jinou činností významných slavistů (P. J. Šafařík, Vuk Stefanović Karadžić, Ján Kollár, Josef Jungmann aj.).

O recepci srbské poezie do češtiny a slovenštiny, o překladech jihoslovenské dramatické tvorby u nás i o přijetí prozaického a básnického díla Miloše Crnjanského (1893–1977), Slavka Janevského (1920–2000), Živka Činga (1936–1987) a některých dalších jihoslovenských autorů v československém (českém a slovenském) kulturním prostředí jsem již psal.

V této stati bych chtěl stručně pojednat o recepci básnického a prozaického díla srbského básníka a prozaika, nositele Nobelovy ceny za literaturu (1961) Iva **Andriće** (1892–1975) v československé (české) sociokulturní společnosti.

V letech 1918–1940 byla přeložena četná díla českých a slovenských autorů do slovinštiny a tehdejší srbocharvátštiny. A také díla srbských, charvátských a slovinských autorů byla přeložena do češtiny nebo slovenštiny. V roce 1930 byla podepsána první kulturní dohoda mezi oběma státy.

Ve dvacátých a třicátých letech 20. století se rozvíjela tvůrčí spolupráce mezi československými a jihoslovenskými divadelními scénami. Byla založena *Jihoslovenská knihovna*, v níž vycházela (měla vycházet) díla jihoslovenských autorů aj. Nebylo zanedbatelné ani působení českých hudebníků, herců, uměleckých pedagogů aj. v jihoslovenských kulturních centrech i v dalších městech. Poválečné období (1945–1990) mělo své etapy lásky a nelásky, objímání i odvržení, přijímání i odmítání. Takzvaná roztržka (1948–1955) byla naštěstí krátká

a trvala pouze sedm hubených let.¹ Počátkem šedesátých let minulého století pak začínají léta, která jsem nazval **andričovská**.

Do takového sociokulturního prostředí začalo pronikat Andrićovo literární dílo. O překlad a odborný výklad jednotlivých jeho básnických a prozaických textů se pokoušelo u nás mezi dvěma světovými válkami i v poválečném období až do současnosti nejvíce překladatelů – téměř tři desítky. Byli to vynikající, jazykově a odborně dobře vybavení překladatelé, např. O. F. Babler (1901–1984), Dušan Karpatský (nar. 1935), Milada Nedvědová (1927–2001) nebo Anna Urbanová (1894–1979), i takových, kteří se o to úspěšně nebo méně zdárně pokoušeli.

Iva Andriće poprvé poznali čeští čtenáři jako **básníka**. Pouhý rok po vydání *sbírky básnicko-meditativní prózy Ex ponto* (1918) v originále vyšla pod stejným názvem v českém překladu básníka a překladatele Josefa Peliška (1889–1969).² *U tim finim, suptilnim, misaonim lirskim tkanjima već su sadržani zameci gotovo svih velikih potonjih tema Andrićevih*.³ Zajímavé je, že o prezentaci díla Iva Andriće u nás se kromě překladatele J. Peliška zasloužili dva charvátští literáti: dramatik, prozaik, a esejist Niko Bartulović (1890–1943) a publicista, prozaik, muzejní a divadelní pracovník Andrija Milčinović (1877–1937).⁴ N. Bartulović, který napsal předmluvu, měl vztah k české kultuře, protože filozofickou fakultu absolvoval v Praze. V roce 1918 patřil spolu Brankem Mašičem, Vladimírem Čorovičem (1885–1941) a Ivem Andrićem k zakladatelům časopisu *Književni jug* (1918–1919). Andrija Milčinović napsal k prvnímu překladu Andrićových lyrických próz do češtiny doslov, v němž zdůraznil to, co nezachytil v předmluvě Niko Bartulović.

Je tedy zřejmé, že se o proniknutí díla Iva Andriće do českého kulturního prostředí zasloužili charvátský tvůrce N. Bartulović a Charvát v řadách srbských nacionalistů Andrija Milčinović.

Po prvním reprezentativním knižním vydání Andrićových lyrických meditací trvalo celých sedmnáct let, než byl prezentován Ivo Andrić v češtině jako **prozaik**. Dosud ne zcela známá překladatelka Božena Merdžová přeložila druhý Andrićův povídkový výbor *Pripovetke*⁵ a opatřila jej doslovem.⁶ Výbor obsahuje šest povídek.⁷ Týž výbor vyšel u stejného vydavatele Leopolda Mazáče o dva roky později (1938) ve druhém vydání. Knihkupec a majitel výstavní síně L. Mazáč (1900–1948) vydával mj. autory maďarské, ruské, japonské, italské,

¹ O vzájemných stycích podrobněji pojednávám ve své knize *Slovanské literatury a dnešek*, Brno 2008, s. 84–93.

² V letech 1. světové války byl zajat v Dalmácii. Přeložil významná díla z ruské literatury, dramata I. Vojnoviče a knih Boža Lovriće.

³ *Jugoslovenski književni leksikon*, Matica srpska, Novi Sad 1971, s. 17.

⁴ Tamtéž, s. 326.

⁵ Andrić, I.: *Pripovetke*. Beograd 1931.

⁶ Andrić, I.: *Mara milostnice a jiné povídky*. Praha 1936.

⁷ *Mara milostnice, Zpověď, Zázrak v Olovu, U kotle, Most přes Žepu, Aničiny časy*.

Andrićovo dílo v Československu (v České republice)

rumunské, norské aj. Spojil se s Československo-jihoslovanskou ligou a založil *Jihoslovanskou knihovnu*, v níž vyšlo v roce 1936 deset překladů ze současné tvorby jihoslovanských národů. Redakční rada, v níž byli odborně zdatní překladatelé a literární vědci, mj. A. Beringer, O. Kolman, J. Urban, Julius Heidenreich (od roku 1945 Dolanský) aj., zaručovala reprezentativní výběr autorů, k nimž zařadila také Iva Andriće.

K Josefu Pelíškovi a Boženě Merdžové přibyl bezprostředně po skončení druhé světové války třetí překladatel z díla Iva Andriće. Byl jím Vratislav Bartůněk. Ze tří Andrićových próz (*Na Drini ćuprija*, *Travnička hronika*, *Gospođica*), které vyšly v roce 1945, si vybral novelu *Gospođica*.⁸ Setkala se s takovým úspěchem, že pod rozšířeným názvem vyšla během tří měsíců ve dvou vydáních (první v dubnu, druhé v červnu 1947). Doslov k ní napsal znalec jihoslovanských a dalších slovanských literatur Julius Dolanský (1903–1975).

Myslím, že právě příběh o životním osudu slečny Rajky Radakovićové, která kvůli penězům obětuje i svou čest, otevřely Andrićovu prozaickému dílu cestu k českému (i slovenskému) čtenáři. Vladimír Tognér (nar. 1922), který od roku 1948 vedl na Filozofické fakultě Karlovy univerzity praktické kursy srbocharvátského jazyka⁹ a zabýval se současnou literaturou jihoslovanských národů, přeložil Andrićův román *Most přes Drinu* a vydal jej (1948) ještě před roztržkou s Jugoslávií.¹⁰

Přerušeni politických styků s Federativní lidovou republikou Jugoslávií v roce 1948, které trvalo do roku 1955, znamenalo mj. úplný zákaz vydání jakéhokoli překladu z literatur národů Jugoslávie. Nedlouho po obnovení politických a kulturních styků vyšel česky třetí Andrićův román *Travnická kronika* (1958) v překladu nejuniverzálnějšího, nejvšestrannějšího a nejkompetentnějšího překladatele Otty Františka Bablera (1901–1984). O. F. Babler patří k plejádě nejvýznamnějších českých překladatelských osobností, jakými byli mj. Jaroslav Vrchlický (1853–1912), Otokar Fischer (1883–1938), Oton Berkopec (1906–1987), Josef Hiršal (1920–2010), Dušan Karpatský (nar. 1935) aj.¹¹ K Bablerovu překladu *Travnické kroniky* napsal doslov profesor srovnávacích literatur slovanských národů Julius Dolanský. *Travnickou kroniku* lze považovat za nejúspěšnější Andrićovo prozaické dílo v českém kulturním prostředí. Vyšla totiž ve 3. vydání (1987), přičemž ke každému vydání napsal doslov někdo jiný: první vydání opatřil doslovem Julius Dolanský, druhé Viktor Kudělka a třetí Dušan Karpatský.

Julius Dolanský byl rovněž autorem doslovu také k překladu Andrićovy novely *Prokletý dvůr* (1960), kterou přeložil další překladatel, vlastně překladatelka Milada Černá (nar. 1930), absolventka jugoslavistiky na Karlově univerzitě

⁸ Andrić, I.: *Slečna dělá peníze*. Praha 1947.

⁹ Je autorem Cvičebnice srbocharváštšiny, Praha 1963.

¹⁰ Andrić, I.: *Most přes Drinu*. Praha 1948.

¹¹ Viz *Slovník českých spisovatelů*, Praha 2000. Těž Ivan Dorovský, Bibliografie. Brno 2000.

v Praze.¹² Prof. J. Dolanský v doslovu *Na okraj Prokletého dvora* podal přehled Andrićova života a stručně charakterizoval jednotlivá jeho díla. Mj. v něm uvedl, že Bosna byla *krajina jeho dětství a jinošských let, o níž vyprávěl rád a s neúnavnou vynalézavostí*. Andrićovu rodnou zemi Dolanský charakterizoval jako *okouzující divokou krásou přírody a nepřeborným bohatstvím lidských osudů*. A o novele *Prokletý dvůr* napsal: *Je v ní opět Ivo Andrić celý: brilantní vypravěč a znalec lidských osudů, filozof, zamýšlený nad smyslem lidského života, trochu melancholik a skeptik, ne bez příměsí laskavého humoru a jemné ironie. Opět zavedl své čtenáře do milované Bosny, do jednoho z jejich františkánských klášterů, aby odtamtud rozvinul povídkový příběh.*¹³

Slavista, jugoslavista a slovenista Viktor Kudělka (nar. 1929) se stal šestým českým překladatelem z díla Iva Andriće. Vybral a přeložil dvě Andrićovy povídky – *Put Alije Djerzeleza a Anikina vremena* (1962).¹⁴ Bylo to aktuální vydání, protože výbor vyšel nedlouho po udělení Nobelovy ceny za literaturu Ivu Andrićovi. V. Kudělka je také autorem doslovu k 2. vydání Bablerova přetlumočení Andrićovy *Travnické kroniky* (1964), které mělo v těch letech aspoň částečně rozhojnit překlady z díla nositele Nobelovy ceny.

Své schopnosti si vyzkoušela mladá absolventka pražské jugoslavistiky Jana Havelková volným překladem Andrićovy knihy pro děti *Aska a vlk* (1966) a zařadila se tak jako osmá překladatelka z díla Iva Andriće. V překladu Anny Urbanové (1894–1979) se *Aska a vlk* vysílal Čsl. rozhlasem (1963).

Devátou překladatelkou z Andrićova prozaického díla byla absolventka serbokroaticistiky a bohemistiky Milada Nedvědová (1927–2001), lingvistka, překladatelka devíti Andrićových povídek, které vyšly pod názvem *Žena, která není* (1967) se zasvěceným doslovem Viktora Kudělky a Andrićova románu *Most na Drině* (1987 Na Drini čuprija), k němuž doslov napsal Dušan Karpatský.¹⁵

První desítku českých překladatelů z Andrićova díla uzavírá znalec židovské kultury v Česku a překladatel z charvátštiny¹⁶ Jiří Fiedler (nar. 1935), který uvedl do českého kulturního prostředí Andrićův nedokončený román *Omerpaša Latas* (1981). Je to jediné do češtiny přeložené Andrićovo dílo, k němuž chybí jakýkoli úvod nebo doslov.

Dosud nejrozsáhlejší souborné vydání děl Iva Andriće v češtině tvoří šesti-svazkový soubor, který v roce 2009 inicioval Milutin Perić a spolu se svou man-

¹² Překládala především z charvátštiny díla V. Kaleba, I. Kušana, R. Marinkoviće aj. a psala odborné studie a recenze.

¹³ Andrić, I.: *Prokletý dvůr*. Praha 1960, s. 96.

¹⁴ Andrić, I.: *Cesta Aliji Djerzeleza*. Vybral, přeložil, závěrečnou poznámku napsal a vysvětlivkami opatřil Kudělka, V. Praha 1962.

¹⁵ Ve spolupráci s básníkem a překladatelem Josefem Hiršalem M. Nedvědová přeložila antologii *Dubrovnická renesanční poezie* (1964), několik novel Miroslava Krležii a všechnu jeho prózu z cyklu *Glembajevi*.

¹⁶ Redaktor nakladatelství Albatros, autor průvodce *Židovské památky v Čechách a na Moravě*, přeložil výbor povídek Vjekoslava Kaleba, Krležův román *Banket v Blitánii* a několik dramatických textů Ivana Raose.

Andrićovo dílo v Československu (v České republice)

želkou a spolupracovníky finančně přispěli na vydání *Spisů Iva Andriće*, kterého se ujalo agilní pražské občanské sdružení Lastavica.¹⁷ Editorem byl překladatel a literární historik a kritik Dušan Karpatský. Do tohoto souboru pojal všechna dosud česky vydaná Andrićova díla, o nichž jsem se zmínil – romány *Most na Drině* a *Travnická kronika*, *Slečna*, tři výbory z povídek (celkem 40 povídek), do samostatného svazku D. Karpatský zařadil k románu *Omerpaša Latas* povídkový cyklus *Dům o samotě*. Závěrečný svazek tvoří výbor z Andrićových lyrických próz ze sbírek *Ex ponto* a *Nepokoje*, ze souboru lyrických básní *Co se mi zdá a co se mi děje* a ze zápisků a poznámek *Znamení u cesty*. Svazek obsahuje v úplnosti nebo v úryvcích Andrićovy esejistické práce, jeho projev při přebírání Nobelovy ceny za literaturu, bibliografii všech jeho dosud česky vydaných děl a rozsáhlý, velmi podrobný Andrićův životopis, jehož autorem je Radovan Popović.

Dříve než vyšla česky Andrićova románová a povídková díla, Andrić pronikl k českým a slovenským čtenářům ukázkami v antologiích a panoramatech. Zdá se, že se Andrić jako prozaik objevil poprvé česky v roce 1926, kdy překladatel O. F. Babler zařadil do skromného výboru *srbochorvátských* (takto!) *povídek* nazvaného *Pozdrav z bratrské země* Andrićovu povídku *Táboření*¹⁸ a překladatel František Bicek Andrićovu povídku *Žena ze slonové kosti*. Jednotlivé povídky výboru vycházely jako příloha v *Moravskoslezském deníku* v tehdejší Moravské Ostravě.

Antologie *Lyrická duše Jugoslávie* (1934) obsahuje překlady básní 25 dnes známých nebo zcela zapomenutých srbských, charvátských a slovinských básníků všech generací v abecedním pořádku. Sestavovatel, redaktor a vydavatel Adolf Veselý představil Iva Andriće českým a slovenským čtenářům básní *Sen o Marii*.¹⁹ Slavista Julius Dolanský tenkrát napsal, že výbor *lyrickou duši Jugoslávie* *nemůže ani letmo zachytiti, a kdežpak prosvětli*.

Ve výboru překladů Františka Čuberky, Františka Hrbka a Adolfa Veselého *Jadran v soudobé jihoslovanské lyrice* (1935), který obsahuje překlady básní 26 srbských, charvátských (tehdy srbocharvátských) a slovinských autorů je také Andrićova báseň *Na moři* v překladu Františka Čuberky.

Překladatel Karel Hádek, který uveřejnil časopisecky svůj překlad *Hasanaginice* (1935), sestavil ze svých překladů jednu miniantologii *Jihoslovanská lyrika* (1935), do níž vedle překladů básní Anici Savićové-Rebcové (1892–1953), Jely Spiridonovićové-Savićové (1891–1974), Svetislava Stefanoviće (1874–1944), Veljka Petroviće (1884–1967) a Todora Manojloviće (1883–1968) pojal také překlad básně Iva Andriće s poněkud pozměněným názvem *O čem sním a co mne nemine* (v originále *O čemu sanjam i šta mi se događa*).

¹⁷ Spisy Iva Andriće 1–6. Edice Slovanský jih přátelům českým, editor Dušan Karpatský, Lastavica, o. s., Praha 2009.

¹⁸ Andrić, I.: Táboření. Moravskoslezský deník, Ostrava dne 2. února a 8. března 1926.

¹⁹ Andrićův *Sen o Marii* přeložil také Vilém Nezbeda a uveřejnil v časopise *Archa*, Olomouc 1935.

Sorabista a slavista Antonín Frinta (1884–1975) tenkrát napsal, že veškerá podobná miniaturní vydání volají *po tom, aby (snad za lepších časů) byla pořizena důkladnější antologie z básnictví jugoslávského, spořádaná podle jazyka originálů a s informačním úvodem.*

Autoři mnoha učebnic a čítanek pro střední školy František Pouliček a Josef Spilka sestavili sborník článků, projevů, básní a povídek a vydali je pod názvem *Oslavujeme Jugoslávii* (1938). Materiál sborníku byl určen k využití při školních a veřejných oslavách.²⁰ Sborník obsahuje rovněž překlad textu Iva Andriće *Všechny vás dělníky mám rád.*

Některými básnickými a prozaickými texty je Ivo Andrić zastoupen také v poválečných výběrech a antologiích, např. ve výboru *Deset jugoslávských novel* (1971) textem *Žena na kameni* v překladu Milady Nedvědové, v antologii básní a próz *Sarajevo, město poezie* (1971) jsou překlady také Andrićových textů *Jeden pohled na Sarajevo* a *Moje okno do světa* (překlad Jaroslavy Janoušové), *Na sarajevském židovském hřbitově* (přeložil Jiří Fiedler), *Ex ponto* (úryvek), *Strofa*, *Nepokoje* (úryvek), *Co se mi zdá a co se mi děje* (v překladu Dušana Karpatského). Poslední tři úryvky jsou rovněž v rozsáhlé antologii *Koráb korálový. Tisíc let charvátského básnictví v dílech stovky básníků.*²¹

V letech mezi dvěma světovými válkami a po druhé světové válce vyšla asi dvacítká překladů Andrićových povídek v českém a slovenském denním a periodickém tisku.

Podívejme se nyní, jak bylo Andrićovo dílo přijímáno a hodnoceno českou (slovenskou nechávám vzhledem k omezenému rozsahu stranou) literární historií a kritikou. Bylo sice více literárních kritiků a historiků, kteří se tak či onak dotkli českých překladů Andrićova díla a jejich zařazení do národního i evropského literárního vývoje, vzhledem ke stanovenému rozsahu však nebudeme moci rozebrat všechny studie, stati, recenze a kritiky, které v Československu (v České republice) o Andrićových prózách a jejich českých překladech vyšly. Nejvíce se o jejich recepci zasloužili především profesor jugoslávských jazyků a literatur Julius Dolanský (1903–1975), jugoslavista Viktor Kudělka (nar. 1929) a překladatel a literární historik a kritik Dušan Karpatský (nar. 1935).

V meziválečném období i v několika poválečných desetiletích patřili k nejlepším znalcům literatur národů Jugoslávie Julius Dolanský a Frank Wollman (1887–1969). Dolanského doslov k českému překladu románu *Slečna dělá peníze* (1947), v němž zachytil pohnuté osudy stárnoucí bělehradské mamonařky, byl napsán zasvěceně. Vyzvedával Andrićův vypravěčský styl a aktuálnost díla. Obdobně byl napsán Dolanského doslov k nejúspěšnějšímu Andrićovu dílu *Trav-*

²⁰ Oslavujeme Jugoslávii. Sbíрка proslovů, článků, povídek, básní a písní ke školním i veřejným oslavám 6. září (narozneniny krále Petra II.) a 1. prosince (státní svátek Jugoslávie), jakož i k oslavám Malé dohody. Uspořádal František Pouliček a Josef Spilka. Praha 1938.

²¹ Koráb korálový. Tisíc let charvátské poezie v díle stovky básníků. Uspořádal Dušan Karpatský, Praha 2007.

Andrićovo dílo v Československu (v České republice)

nická kronika (1958). Literární kritik v něm poukázal na zdroje autorovy inspirace, kterými byly dějiny Bosny.

K druhému českému vydání *Tranické kroniky* (1964) už napsal doslov mladý jugoslavista a slovenista Viktor Kudělka. Kudělka posoudil *Travnickou kroniku* v kontextu celé dosavadní Andrićovy tvorby, především jeho povídek, které vznikly mezi dvěma světovými válkami. Poukázal na to, že *Tranická kronika* je založena na neustálé konfrontaci dvou rozdílných světů: domorodého světa bosenské kasaby a světa západoevropské civilizace.

Viktor Kudělka je také autorem jedné rozsáhlejší stati,²² v níž se rozborem Andrićových povídek a tří románů (*Slečna, Most na Drině, Travnická kronika*) pokusil vystihnout a specifikovat jeho přínos moderní světové próze. Zdůraznil autorovo sepětí s rodným krajem, s jeho nedávnou i dávnou minulostí. V. Kudělka označil Andriće za básníka a kronikáře rodné Bosny. Ve své stati mj. napsal: *Ve svých povídkách a románech objevil Andrić čtenářům Bosnu nejen jako exotickou končinu na hranicích dvou světů, Evropy a Orientu, ale i jako místo, kde se přes různý stupeň civilizační a kulturní úrovně, přes rozdíly v mentalitě, psychice a životním stylu odehrává odvěké drama lidské existence a lidského údělu.*²³

Editor nejnovějšího českého souborného vydání *Spisů Iva Andriće* Dušan Karpatský je nejen nejlepším znalcem, vykladačem a překladatelem díla Miroslava Krleži,²⁴ nýbrž mj. také překladatelem a vykladačem díla Iva Andriće a jedinečným znalcem a překladatelem z literatur národů Jugoslávie.²⁵ Ve *Spisech Iva Andriće*, které vydal, napsal k některým dílům rozsáhlé analytické, široce pojaté doslovy, o nichž zde bohužel nemohu podrobněji psát, protože si vyžadují samostatnou pozornost.

Recepti básnického a prozaického díla Iva Andriće v českém sociokulturním prostředí užívají a kompletují informace o Andrićovi a jeho díle v **literárních slovnících a všeobecných encyklopediích.**²⁶ Autor hesla o Andrićovi v prvním českém *Slovníku spisovatelů Jugoslávie* (1979) Viktor Kudělka podává obšírné informace o životě a tvorbě, uvádí základní charakteristiku a bibliografii všech Andrićových děl, jejich českých a slovenských překladů a bibliografii základních odborných monografií o autorovi.

²² Kudělka, V.: Andrićův přínos světové literatuře. In: Studie z literárněvědné slavistiky, editor Ivan Dorovský, Brno 1999, s. 101–111. Pod názvem *Mytolog Bosny a údělu člověka* text vyšel také ve sborníku *Na křižovatce umění*, Brno 1973, s. 439–448.

²³ Tamtéž, s. 110.

²⁴ Zabývá se zejména tvorbou M. Krleži, řídil devítisvazkovou edici jeho Spisů a většinou jeho děl přeložil.

²⁵ Přeložil a vydal více než sto děl z jihoslovanských literatur, překládá též z češtiny do charváštiny.

²⁶ Chronologicky sledují literární lexikony a encyklopedie, které vyšly v posledních třiceti letech.

Obširnější text o Ivu Andrićovi obsahuje *Slovník slovanských spisovatelů*.²⁷ Kompletní bibliografie Andrićových děl v originále a v českém a slovenském překladu je doplněna literárněkritickou charakteristikou v širokém kontextu. O Andrićových románech autor hesla mj. napsal: *Silné realistické akcenty, historické vědomí o osudu jednoho národa ve víru válek a neštěstí, smutná a citlivá filozofie lidské samoty, nepochopení a prokletí – to vše bylo svědecktívím o Bosně, o níž Andrić psal s nostalgií, s láskou a s tlumenou nenávisť.*²⁸

Autor encyklopedického textu v uvedeném *Slovníku* Ivan Dorovský vysvětluje například zrození románu *Most na Drině jako prototypu románové kroniky, v níž převládá faktor času. Čas jako trvalá a neměnná objektivizovaná myšlenka*. Podobnou charakteristiku podává autor také o všech dalších Andrićových románech.

Dvousvazkový *Slovník světových literárních děl*²⁹ je první podobná příručka v Československu. Není to slovník spisovatelů, nýbrž lexikon literárních knih. Obsahuje asi 950 nejvýznamnějších děl stovky národních literatur. Literatury jihoslovanských národů jsou zastoupeny jedním bosensko-hercegovským, dvěma černohorskými, osmi charvátskými, dvěma makedonskými, čtyřmi slovinskými a devíti srbskými autory,³⁰ každý z nich jedním dílem, pouze Miroslav Krleža dvěma díly (*Balady Petrici Kerempuha, Charvátský bůh Mars*). Autorkou hesel, resp. děl jihoslovanských autorů, je jugoslavička Milada Černá.

V dosti rozsáhlém hesle o *srbském spisovateli bosenského původu* Ivu Andrićovi a jeho románu *Most na Drině* Milada Černá stručně informuje o autorově životě a jeho literárním díle, uvádí charakteristiku višegradské kroniky, podává její stručný obsah a zmiňuje se o hlavních postavách a jejich osudech. A pokračuje: *Kompozičním prvkem je důsledná temporálnost. Prožitek nezastavitelného plynutí času je filozofickým prizmatem výkladu dění a určujícím momentem stylistické výstavby*. Autorka zdůrazňuje estetickou funkci mostu v kronikářském kontextu a upozorňuje na zvláštní ráz Andrićovy poetiky.

*Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích*³¹ ve stručném hesle přináší informace o Andrićově životě, o Nobelově ceně, o jeho diplomatické činnosti před 2. světovou válkou a o společenské aktivitě po válce. Uvádí všechna Andrićova literární díla, která vyšla rovněž v českých překladech. *Širokou fresku bosenské společnosti mnoha kultur (islám, pravoslavi, katolictví, židovství) i národností (srbská, charvátská, turecká, arabská, perská) zobrazil v románech*

²⁷ Slovník slovanských spisovatelů. Zpracovali: Ivan Dorovský, Miroslav Mikulášek, Jarmil Pelikán, Ivo Pospíšil. Redigoval Ivan Dorovský, Praha 1984.

²⁸ Tamtéž, s. 11.

²⁹ Slovník světových literárních děl, 1–2. Zpracoval kolektiv autorů za vedení Vladimíra Macury, Praha 1988.

³⁰ Chronologicky jsou to: V. S. Karadžić, B. Radičević, B. Nušić, B. Stanković, I. Andrić, M. Crnjanski, O. Davičo, D. Ćosić, V. Popa.

³¹ Všeobecná encyklopedie 1–4, Praha 1996–1998.

Andrićovo dílo v Československu (v České republice)

Travnická kronika, Most na Drině, Prokletý dvůr a Slečna dělá peníze. Publikoval rovněž cestopisy z Jugoslávie, Portugalska a Španělska – uvádí se mj. v encyklopedii.

První český literární *Slovník balkánských spisovatelů*³² obsahuje hesla o albánských, bosensko-hercegovských, bulharských, charvátských, makedonských, slovinských, srbských a černohorských literárních tvůrcích a hesla o významných literárních historících a kritikách.³³

Autor hesla o I. Andrićovi opakuje a doplňuje to, co napsal o něm a o jeho díle už v citovaném *Slovníku slovanských spisovatelů*. Kromě toho Ivan Dorovský podává stručnou charakteristiku jednotlivých vývojových etap srbské a černohorské literatury a stručný přehled dějin ostatních balkánských literatur, zastoupených ve *Slovníku*.

Na závěr uvedme, že podrobné informace o Ivu Andrićovi, jeho životě a díle přináší nejnovější český *Slovník autorů literatury pro děti a mládež. 1. Zahraniční spisovatelé*.³⁴ Autor I. Dorovský v něm uveřejnil totéž heslo, které je v citovaném *Slovníku balkánských spisovatelů*.

Jak ve *Slovníku balkánských spisovatelů*, tak také ve *Slovníku autorů literatury pro děti a mládež. 1. Zahraniční spisovatelé* vedoucí autorského kolektivu I. Dorovský napsal nejvíce hesel. Prosazuje v nich princip hodnocení literárních tvůrců na základě toho, jakou úlohu hrál text, tj. jazyk jejich děl v národním literárním a obecně kulturním procesu. V souvislosti s Ivem Andrićem bych chtěl opakovat tento teoretický objektivní princip a řešit otázku, dějinám které národní literatury autor patří. Tato mimořádně složitá problematika není pouze českým a slovenským, nebo pouze balkánským jevem. Věnoval jsem jí proto samostatnou pozornost v jiných pracích.³⁵

³² Slovník balkánských spisovatelů. Zpracoval kolektiv autorů pod vedením Ivana Dorovského, Praha 2001.

³³ Slovník rumunských spisovatelů vyšel samostatně (2001), zatímco Slovník řeckých spisovatelů v jiném nakladatelství: Leda, Praha 2006.

³⁴ Slovník autorů literatury pro děti a mládež 1. Zahraniční spisovatelé. Zpracoval kolektiv autorů pod vedením Ivana Dorovského a Vlasty Řeřichové, Praha 2007.

³⁵ Dorovský, I.: Balkán a Mediterán. Literárněhistorické a teoretické studie, Brno 1997, týž: Slovenské mezi-literární shody a rozdíly, Brno 2004 aj.

